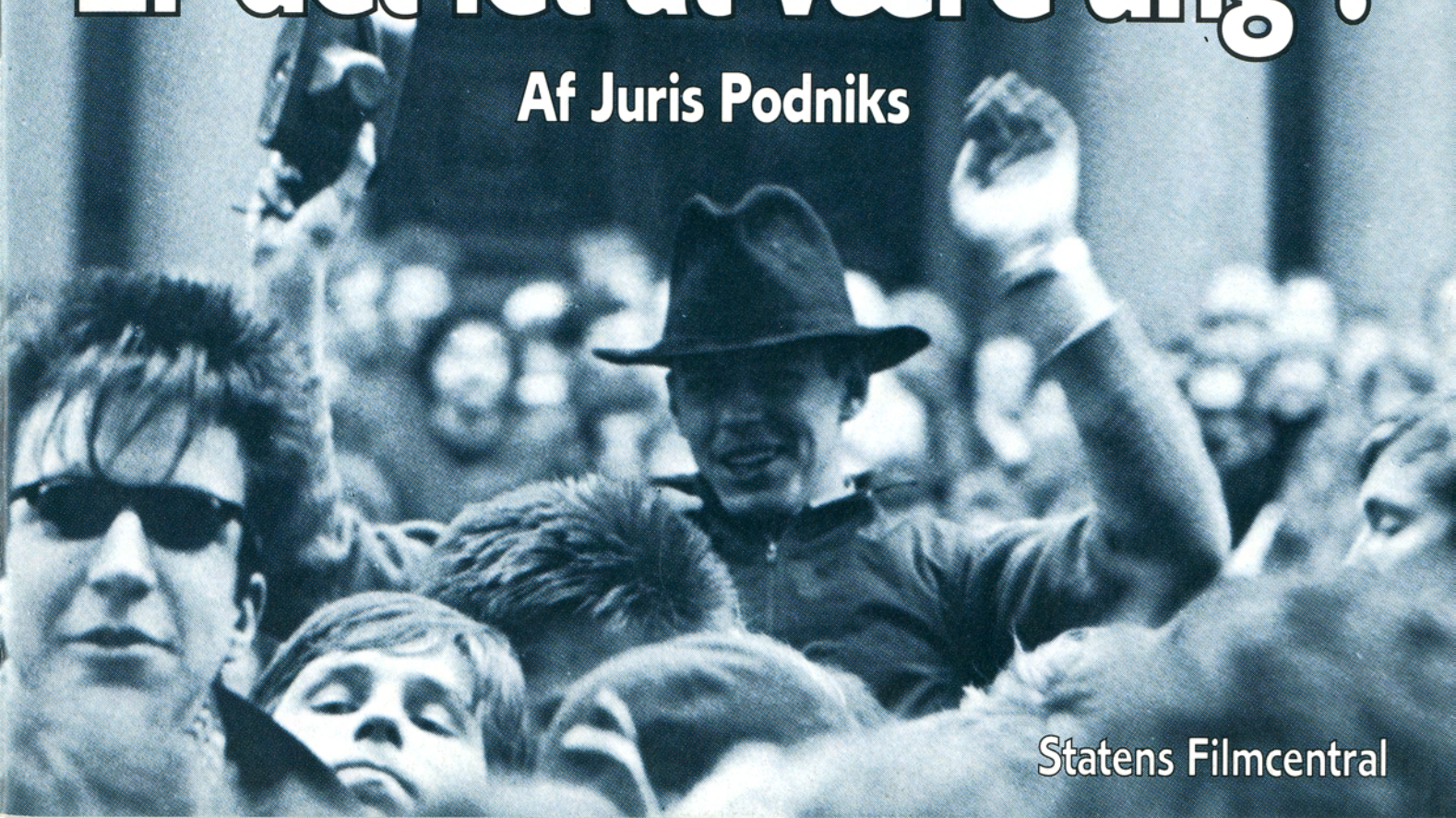

En lettisk film som skapte debat i Sovjetunionen

Er det let at være ung ?

Af Juris Podniks

Statens Filmcentral

Er det let at være ung?

Vai vagli but jaunam?

81 min. Letland, 1986. Instruktion: Juris Podnieks.

Manuskript: Abram Kletskin, Jevgenij Margolin, Juris Podnieks.

Kamera: Kalvis Zaltsmanis.

Lyd: Rutu Frijare.

Musik: Martin Brauns, Jurisa Kulakova, Marisa Melgavisa.

Producent: Dokumentarfilmstudio Riga.

Dansk bearbejdelse: Knud og Ariane Johansen,
International Filmteknik A/S

16 mm og video udlejning: Statens Filmcentral.

35 mm udlejning: DAN-INA Film.

Denne pjece er udgivet af Statens Filmcentral, 1989

Redaktion: Andreas Steinmann.

Bagsidefoto: Stig Stasig, 2.Maj

Layout: Kjeld Brandt.

Tryk: Frede Rasmussens Bogtrykkeri.

Vi har brug for de unges protest

af Juris Podnieks

Vi ønskede ikke at lave en film om unge, men snarere sammen med unge. Lige fra begyndelsen besluttede vi totalt at afstå fra indtalte kommentarer. På den måde kan publikum komme i direkte kontakt med de unge, deres tanker, skæbner og problemer. Man kan således drage sine egne konklusioner. Vi gjorde os megen umage for at være ærlige over for de unge og de svarede igen med total tillid.

Vi håber, at publikum fornemmer denne indstilling til tolerance og gensidig forståelse selv i de mindste detaljer.

Hvorfor interesserede netop dette tema mig, selv om jeg ikke er en del af den unge generation mere: Det var vigtigt for mig at finde ud af det ukendte land, som er de moderne unges verden, som vi taler så meget, men ved så lidt om. Mistilliden til de unge er næppe noget nyt problem. Det er normalt, at vi voksne ikke har brug for de unges ideer og meninger. I øjeblikket opfatter vi dem kun som de sten, som fremtiden skal bygges af. Derfor gør vi os store anstrengelser for at forme dem, så de bliver som vi vil se dem. Men de lader sig ikke presse ned i en form. Vi betror dem ingen væsentlige opgaver, vi afskærer dem fra livets sammensathed og fratager dem ethvert initiativ. I

denne film ser du ikke bare de unge, men også dig selv. Filmen er rettet mod et publikum fra alle generationer.

Ti års arbejde med ungdomsproblemer gik forud for denne film, hvoraf hele to år til arbejdet med manuskriptet. Vi filmede samtaler med afgangselever fra fire skoler. Men en dokumentarfilm vokser frem under optagelsesprocessen - ikke ved skrivebordet. Og i den endelige version er det kun to af disse afgangselever, der medvirker: *Genadij*, som vil være læge, men ikke når at opleve det, og *Agnes*, som drømmer om musik og om at komme ind på konservatoriet, men hvis liv går helt andre veje. Under optagelserne var holdets arbejdssituation hele tiden søgende. Ofte vidste vi ikke, hvad den næste dag ville bringe. Forudsætningen for en sådan film, som lægger vægt på utilslørede følelser, virkelig åbenhed og personernes selvportrætter, ligger i det spontane. Alle spørgsmål til de unge blev først stillet under optagelserne, men det betyder ikke, at jeg ville fange dem uforberedte: Vi snakkede simpelthen frit om alle mulige emner.

Folk har bebrejdet mig, at jeg viser en "frygtelig" slags unge i denne film - jeg holder af hver og én af disse unge,

selvom jeg ikke er enig i alt de foretager sig eller i deres måde at se tingene på. Folk har bebrejdet mig, at der er for få "positive helte" i filmen, mens der findes mange i virkeligheden - jo, jeg har også mødt den type unge, som man sikkert også kunne lave en film om en dag. Men efter min mening er det meget vigtigt i dag at tage de uløste spørgsmål op, som der bestemt heller ikke er mangel på. Af den grund udvalgte vi også en type unge, hvis fremtid stadig er åben og som stadig søger efter en måde at leve på. De unge var også interessante for os, fordi de udtrykker sig stærkt, fordi de viser deres personlighed tydeligt på lærredet og fordi de har noget at sige. De hjalp os med at rette opmærksomheden mod de problemer, som forandrer vort samfund.

Måske har den nye unge generation færre problemer end dens forgængere. Men den er ødelagt af en forbrugskultur og jagt på prestige. Jeg har det indtryk, at dagens ungdom kun stoler på egne værdinormer og danner deres moralske holdninger ud fra dem. Når vi voksne taler om værdier, vender de unge ryggen til. Det skyldes muligvis, at vi ofte har løjet for dem, at vi brugte alt for mange ord, at vi var skolemesteragtige og uoprigtige. De unge gennemskuede alt for klart, at vi sagde ét, gjorde noget andet og tænkte noget tredje. På den måde undergravede vi deres tillid til os. Men nu må vi for enhver pris sørge for, at denne tillid bliver mulig igen. Jeg tror på, at vi har brug for disse unge mennesker, at vi behøver deres hænder, deres arbejde, deres protest. Det bekymrer mig dybt, når folk anser den unge generation for at være en anonym masse.

De unge mærker dette og som konsekvens heraf gør de sig alle tænkelige anstrengelser for at fremhæve deres individualitet og ret til selvstændighed. Men dermed møder de mangel på forståelse i skolen, i erhvervsuddannelsen, ja selv i familien, hvor de ofte mister al personlig kontakt.

Vi i den ældre generation er så optaget af vore egne problemer, at vi overser de unges. Således bemærker en af filmens unge bittert, at han føler sig alene i forhold til samfundet og at ingen ville lægge mærke til, hvis der skete ham noget. Det er en tragisk situation og netop heri ligger hovedårsagen til at jeg lavede denne film. For jeg tror på disse unge og jeg ser, at også de har et ønske om at komme i kontakt med os voksne.

"Moskovskoe Kinoobozrenie", Moskva, april 1987

Virkeligheden rehabiliteres

af Abram Kletschin

Allerede i 60'erne og i 70'erne arbejdede jeg med unges socialisering. Mine artikler om dette tema blev i 1983 udgivet under titlen "Er det let at være ung?". Jevgenij Margolin, redaktør i vores dokumentarfilmstudio, foreslog mig dengang at skrive drejebogen til en film sammen med Juris Podnieks. I første omgang afviste jeg tanken. Jeg arbejdede ikke længere med ungdomssociologi og siden mine undersøgelser var der jo gået nogen tid - så ungdommen havde sikkert ændret sig.

Men jeg bemærkede Podnieks' stærke interesse for emnet. I et halvt år iagttog vi sammen unges hverdag og besøgte også de såkaldte "ikke formelle grupper af nonkonformistiske unge". Det gik op for os, at udtryksformerne havde ændret sig - men problemerne var de samme, ja de var blevet endnu større. Det kunne virkelig danne udgangspunkt for en meget vigtig film. Og så gik vi tre - Podnieks, Margolin og jeg - i gang med at skrive.

For Podnieks og mig blev dette arbejde en hård prøve for "dokumentarfilmdrejebogens" muligheder. Det er frygteligt at krænge et præfabrikeret skema ned over virkeligheden.

Sådan en "drejebog" skulle nærmere være som et kort, som viser vejen, angiver retningen. Et kompas, men under ingen omstændigheder målet. Målet må naturligvis altid være selve livet.

Der kan heller ikke være tale om en film som "et virkelighedens spejl". For vi filmer det, som optager os, som vi gerne vil vide mere om. Dokumentarfilm stiller spørgsmål fra det virkelige liv og prøver at formidle indsigt, forståelse. Dokumentarfilmens funktion er at stille spørgsmål, at aktivere en offentlig debat.

Men hvis vi kun så på indholdet, ville vi ikke opnå noget. En film, som ikke bliver en følelsesmæssig oplevelse for tilskueren, synes jeg er menings- og nyttesløs. Den ville kun blive et tørt, kedeligt katalog, som ikke interesserer nogen.

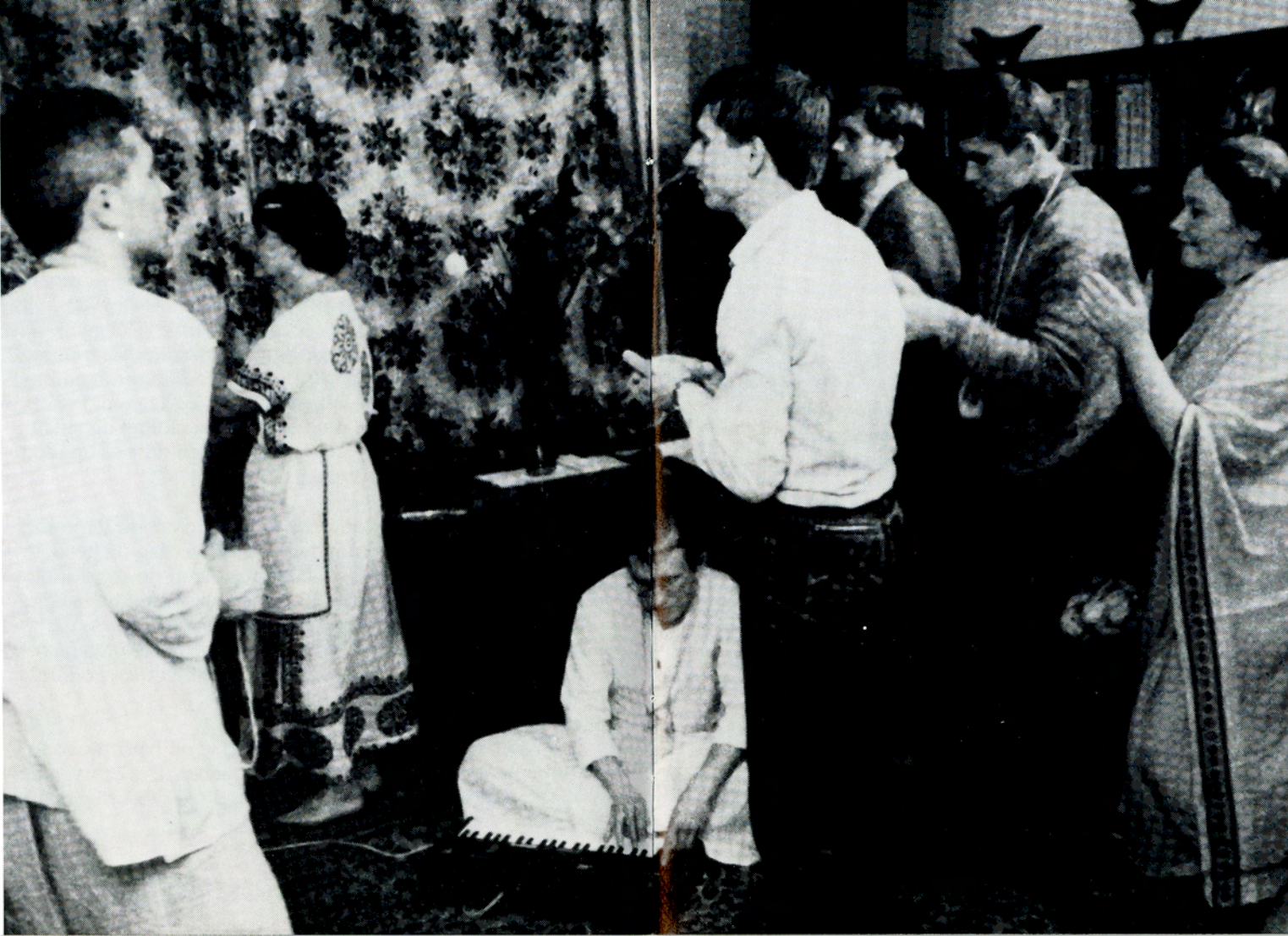
Det tænkte vi også på, da vi skulle redigere materialet. For eksempel har vi her i Letland kun meget få Krishna-tilhængere. Der er måske 20. Men vi interesserede os ikke for Krishna-bevægelsen, men for unges søgen efter idea-

ler. Derfor valgte vi denne "eksotiske gruppe" også med henblik på tilskueren, som vil opfatte den som en "attraktion".

Væsentligt for filmens succes var tidspunktet, den blev færdig på. Havde vi lavet den et halvt år før, var den sikkert endt i "køleskabet". Og havde den først været færdig et år senere, ville den ikke have fået samme effekt.

Med "perestrojka" vil det vise sig, om vi virkelig har noget at sige. Indtil nu har vi kunnet snakke om alle de fantastiske film, vi kunne lave, hvis blot vi måtte! Nu er muligheden der, og vores kreative og samfundskritiske formåen skal stå sin prøve.

Fra en samtale med Hans-Joachim Schlegel
("Les Documentaires des Republiques Sovietiques Baltes", Nyon 1987)

Provokerende spørgsmål fra en oprørske republik

af *Andreas Steinmann*

Hærværk efter rockkoncerten, graffiti-malere, punks, narkomaner, Krishna-folk og unge, som for hurtigt blev ældre i Afghanistan-krigen - uvante øjebliksbilleder fra en sovjetisk dokumentarfilm!

"Vi er beskidte og dårlige, men vi er jeres børn!" siger en af de unge til den lettiske dokumentarfilmmænd Podnieks, som optog filmen i 1985 - altså stadig inden gennembruddet for Gorbatsjovs nye politik. Siden har mere end 23 millioner sovjetborgere set filmen i biografen og er blevet konfronteret med denne og lignende sætninger.

"Er det let at være ung?" er filmens titel - en provokation for de konservative - for selvfølgelig er det let at være ung i Sovjetunionen! Det viser alle billeder og film med de unge helteskikkelser fra ungdomsorganisationen Komsomol. De unges problemer har socialismen løst forlængst!

Denne officielle usandhed gør Podnieks' film op med. Den er optaget i og omkring Riga - Eisensteins fødeby, hvor der er produceret film siden 1910. Det lettiske dokumentarfilmstudio er kendt for produktioner, som siden

60'erne har prøvet at finde egne veje. Mange af disse film blev ikke vist - ihvertfald ikke uden for Letland, der som de andre to baltiske lande er kendt og eftertragtet i Sovjetunionen på grund af sine progressive holdninger.

De tre små sovjetrepublikker ligger mellem Finland og Polen: Letland med hovedstaden Riga i midten mellem Estland i nord og Litauen i syd. Landet er knap halvanden gang så stort som Danmark, men der bor kun halvt så mange mennesker..

Letlands historie er præget af de mange fremmede magter, som kom her på skift. Da danskerne i begyndelsen af 1200-tallet kristnede Estlands indbyggere med bål og brand (og fik Dannebrog med hjem), var det tyske missionærer og Den Tyske Ridderorden, som tog sig af Letland og grundlagde Riga. Letterne blev livegne bønder under de tyske baroner, og hanseatisk købmænd prægede havnebyerne. Selv om det tyske herredømme sluttede i midten af det 16. århundrede, fortsatte en tysk overklasse med at styre landet: indtil 1889 havde Riga en tysk forfatning!

Polske og svenske tropper hærgede i det 17. århundrede og i perioden 1795-1801 blev Letland indlemmet i Zarens Rusland med bondeopstande og modstand mod den barske russificering som følge. Mange letter deltog i den fejlslagne revolution i 1905. Henrettelser og deportationer var konsekvensen og mange emigrerede.

Arbejdere, bønder og matroser kæmpede i oktober-

revolutionen i 1917. "De lettiske skytter" bevogtede Lenins hovedkvarter i Petrograd. I december 1918 besatte de store dele af Letland, dannede sovjetter og sloges med borgerlige, nationale bevægelser, som med tysk støtte besejrede de røde, erklærede uafhængigheden i 1920, afholdt valg og indførte en såkaldt liberal forfatning. Et kup bragte i 1934 den fascistiske diktator Ulmanis til magten.

Hitler-Stalin-pagten delte i august 1939 de baltiske lande i en russisk og en tysk "interessesfære". De tre baltiske diktatorer sluttede "gensidige båndspagter" med Sovjetunionen, hvis soldater rykkede ind i 1940. De kommunistiske partier blev atter tilladt, politiske fanger løsladt. Folkefronten vandt valget og det nye parlament søgte om optagelse i Sovjetunionen. Forfølgelsen af "kontrarevolutionære" og deportationen til Sibirien begyndte.

Senere i 1941 marcherede Hitlers tropper ind. Jøder, kommunister og mange andre omkom i koncentrationslejrene. 1944/45 vendte den Røde Armé tilbage. Flygtningestrømmene bevægede sig i skiftende retninger. Udrensninger og forfølgelse blev gentaget med omvendte fortegn. Fra 1945 gennemførte Stalin store befolkningsændringer. Ca. 100.000 letter blev flyttet til asiatiske republikker og til Sibirien. Lige så mange ikke-letter blev bosat i Letland.

For 100 år siden var halvdelen af Letlands befolkning af tysk afstamning. I tiden 1959-1970 kom der så mange russere til Riga, at der nu bor flere russere end letter i byen. 1971 henvendte 17 anonyme lettiske partiledere sig

til kommunistiske partier i de vestlige lande for at bede om hjælp mod den intensive russificering.

Filmen "Er det let at være ung?", som her foreligger i en kopi med *russiske* (!) for- og sluttekster, har også kommentarer til de russiske indvandrere i Letland og til den yngre histories betydning for unge og ældre:

"De lettiske skytter", hvis uniformer og betydning de unge ikke forbinder meget med, har indtil fornylig været et tabuemne ligesom historien mellem og efter krigene.

Der tales lettisk i filmen, men psykologerne i de hvide kitler, som ikke viser megen forståelse for pigen med ballerinatøj, taler russisk. Da unge med deres forældres hjælp søger om studieplads, fortæller en far på russisk, at

familien først fornylig er flyttet til Riga. Mange letter er vrede over russerne, som snupper uddannelsespladser for næsen af dem.

I oktober 1988 udnævner den nyvalgte lettiske partichef Janis Vagris lettisk til statsprog. Det begrundes med den i Moskva provokerende opfattelse af Letland som "en suveræn stat i USSR's statsfælleskab". Under folkekongressen 1989 i Moskva diskuterer de baltiske repræsentanter Hitler-Stalin-pagten fra 1939. Gorbatjov indvender, at der i arkiverne kun findes *kopier* og *afskrifter* af de hemmelige protokoller, som fastlagde de baltiske landes fremtid. Den 1. juni 1989 nedsætter folkekongressen på hans anbefaling en kommission, som skal undersøge sagen, som førte til at de tre baltiske lande blev sovjetrepublikker.

Fra fortvivelse til håb

Uddrag fra en sovjetisk diskussion

V.Tolstych: I den sidste tid er der med rette blevet sagt meget negativt om film. Men i dag oplevede vi en stor begivenhed for filmkunsten. I dag voksede et sådant håb, som også fornemmes i slutningen af Juris Podnieks' film. Det er svært at tale lige efter en filmforevisning og derfor vil jeg først bede instruktøren om at fortælle lidt om sig selv, mens vi bearbejder vores indtryk.

J.Podnieks: Min biografi er kort: Jeg er uddannet på VGIK's (filmskolen i Moskva) fotograflinie og har arbejdet som filmfotograf. Som instruktør har jeg lavet filmene "I skyttens tegn", "Sisyfos' sten" og "Kommandøren". Mit liv rummer intet bemærkelsesværdigt, bortset fra at jeg var et umuligt barn. Da jeg sammen med Herz Frank optog filmen "Forbudt område", som handler om en opdragelseslejr for unge kriminelle, undrede lejrens chef sig: han burde have mødt mig før, jeg burde have været under hans opsyn.

V.Tolstych: Hvordan fik du ideen til denne film?

J.Podnieks: Vi begyndte denne film næsten ved et tilfælde.

Jeg var lige kommet tilbage fra optagelserne til en anden film, hørte om den planlagte rockkoncert i Ogri og besluttede at filme den med de resterende filmruller. Jeg anede ikke, hvad der ville ske. Jeg optog, satte mig i bilen og kørte min vej. Først senere hørte jeg om begivenhederne i lokaltoget, hvor to vogne blev fuldstændig ødelagt. Dengang blev der i Letland iscenesat en stor proces, som medierne dækkede i stor stil. Vi forstørrede koncertoptagelserne, tog papiraftryk og forsøgte at finde drengene for at høre mere om deres skæbne. På denne måde fandt vi filmens personer.

V.Tolstych: Havde drengene tiltro til dig?

J.Podnieks: Ja. Lige fra start blev vi enige om ikke at lyve. Sædvanligvis begyndte samtalerne netop med det.

E.Cimbal: Jeg var overrasket over, at disse unge overhovedet ikke knytter sig til de etablerede sociale normer, som da ellers ofte synes at være urokkelige værdier.

V.Matizen: For dem hører disse værdier til de dodes rige -

og massemedierne bærer en del af skylden for det. Der marcherer unge mennesker, som i det officielle sprog kaldes "vores store traditioners vogtere" rundt i "de lettiske skytters" uniformer. På lydsiden hører man en af disse "vogtere", som ikke har det mindste forhold til "de lettiske skytter". De opfatter deres uniformer som en besværlig maskerade og foretrækker deres egen maskerade som farvestrålende punkere.

Senere i filmen ser vi soldater, som er vendt hjem fra Afghanistan: undrende genkender vi i deres ord og tonefald en variant af det almenmenneskelige tema "den tabte generations hjemkomst". Gang på gang har man forsikret os, at dette kun er et tema for folk som Hemingway, Remarque eller Dos Passos - hos os findes den slags problemer slet ikke! Ja, igennem lang tid kendte vi ikke noget til krigsskadede.

Efter rockkoncerten deltager mange unge i et meningsløst og brutalt hærværksorgie i lokaltoget. Blandt hundrede plukker man syv unge og dømmer én, som nærmest virker uskyldig. Men hvad skal man stille op - der skulle statueres et eksempel!

I filmen finder man en devaluering af idealer, tabet af værdimålestokke. Men også forsøg på at finde sig selv og sine ligemænd. I Afghanistan-veteranernes broderskab, i rockfolkets venskab, i sympatien, kunsten. Podnieks viser os brudstykker af en amatørfilm, som en af filmens personer, Igor, har optaget. På lærredet fremtoner en verden af

drømme, visioner, kedsomhed, anelser. Disse klip vises ikke for at provokere latter eller ros. De fortæller os i stedet noget om de unges syn. I mine øjne påstår filmen ikke, at de unge altid har ret i deres vurdering af samfundet. Men denne film giver de unge en mulighed for at fremstille sig selv. Efter denne film kan vi endelig konstatere, at de unge har fået retten til at få deres egne udsagn på film.

V.Tolstych: Hvordan reagerede de unge, da de så sig selv på lærredet?

J.Podnieks: Jeg viste dem filmen i en råklippet arbejdskopi - de skulle stole på at de ikke blev snydt. De viste mig tillid, krævede, at jeg viste dem lige *sådan*, ville endda tilføje noget, tale endnu mere konsekvent. Senere viste jeg dem den endelige film. Reaktionen var forskellige. "Afghanerne" mente, at jeg havde idealiseret dem, at virkeligheden var mere kompliceret og tragisk. Igor, filmamatøren, var derimod meget tilfreds, men også ophidset over at han i vores film var blevet en ufrivillig skuespiller.

V.Tolstych: Hvem er denne Igor egentlig?

J.Podnieks: Jeg kunne fortælle længe om hver af disse personer. Igor er en "Centrovik". Han optrådte med et ensemble, læste på kunsthøjskolen i Riga og arbejder nu som billedhugger, men han føler ikke at han kan udtrykke sig med skulpturer. Men det vil han absolut nu og ikke, som

jeg, først når han er 35. Han arbejder på et amatørfilmstudio på de lettiske videnskabers akademi og vil gerne på filmskolen i Moskva.

Tilråb: Ja, ja! Så kan han udtrykke sig, når han er 45!

D.Salynskij: Juris Podnieks' film, som vi diskuterer her, udgør sammen med Tengis Abuladses "Anger" og Konstantin Lopushankijs "Breve fra en afdød" de første skridt mod refleksionen over overordentlig vigtige sociale problemer. Filmene giver os nye vurderingskriterier og alene deres eksistens har stor betydning.

"Iskusstvo Kino", Moskva 1987, nr. 4

Sovjetiske ungdomsproblemer - set fra Danmark

af Joi Bay

"Er det let at være ung?" er en god film med en dårlig titel. Titlen er sikkert direkte oversat fra russisk, men lyder forkert og fremmedartet i danske ører. Den er naiv - chokerende naiv, for enhver dansker ved, at det ikke er let at være ung.

Men titlens naivitet er filmens styrke. "Er det let at være ung?" er en god film, netop fordi den tør stille nogle helt banale, *dumme* spørgsmål og fordi de unge i filmen giver svar, der ikke virker som stereotype, forudsigelige standard svar. Man får indtryk af at instruktøren, som tydeligvis repræsenterer voksensamfundet, er på besøg i en fremmedartet ungdomsverden, som slet ikke svarer til de officielle sovjet-billeder af den socialistiske ungdom. Uden at kende meget til sovjetiske eller lettiske samfunds- og ungdomsforhold vil jeg tro, at filmens befriende naivitet kan forstås som et resultat af den nye sovjetiske åbenhed og ærlighed, som gør det muligt at stille spørgsmålstegn ved de tidligere indgroede og idealiserede forestillinger. Men muligvis også som et resultat af at de unge i Sovjet har forandret sig.

Efterhånden som den patriarkalske og ideologiske undertrykkelse mildnes, bliver der også plads til at opleve og

udleve nogle af de konflikter mellem generationerne, som tidligere har været skjult under et fælles socialistisk mål. Konflikten mellem generationerne er i fortættet form i slutningen af filmen skildret ved hjælp af de militære dekorationer ("medaljer"). Krigsveteranerne vil ikke gå med disse æresbevisninger, som i stedet bliver brugt af punkpigerne. I et samfund som det sovjetiske, hvor de fælles symboler stadig er i høj kurs hos de ældre generationer, virker den slags symbolske provokationer langt stærkere end herhjemme.

For en dansk tilskuer er de temaer og konflikter, som filmen fremstiller, på én gang trygt velkendte og skræmmende fremmedartede. Starten er genkendelig: pæne og opstemte unge, der begejstret danser og synger til en rock-koncert. Det kan heller ikke chokere en dansker at opstemtheden på vejen hjem udarter til hærværk imod et tog, der bliver forvandlet til ukendelighed. Men den efterfølgende retssag er rystende. På samme måde er det heller ikke usædvanligt i Danmark, at unge - ligesom den unge pige, der i filmen har stjålet en ballerina-kjole - forsøger at begå selvmord, men psykiaternes moralprædiken, foragt og manglende indlevelsessevne er chokerende.

Filmen fremstiller stærkt og overbevisende de unges behov for at udtrykke sig. For at gøre sig forståelig over for omverdenen, for at få luft for de påtrængende oplevelser og følelser. Krigsveteranen har forsøgt, men opgivet at fortælle om sine krigsoplevelser. Eks-punkeren tog læderjakke og nitter på for at vise "at selv om vi går rundt og er beskidte og lurvede, så er vi nu engang jeres børn. Det er jeres løgne og hykleri, der har gjort os sådan". Pigen, der stjal ballerina-kjolen ville bare vise alle, hvor smuk hun var og hvor godt hun så ud. Og den unge filminstruktør, som interviewes i "Er det let at være ung?", vil med sin film illustrere sin oplevelse af tilværelsen som en lang, mørk korridor med mange døre og muligheder: "Jeg kan ikke holde ud at tie mere. Derfor vil jeg udtrykke på lærredet, hvordan vi unge opfatter os selv."

Men fælles for alle unge i filmen er oplevelsen af, at ingen vil høre på dem og at ingen forstår dem: eks-punkeren siger med beklagelse og resignation at "hverken myndighederne eller forældrene forstod os." Og der er heller ingen, der forstår pigen, der forsøgte selvmord, eller krigsveteranernes frygtelige minder.

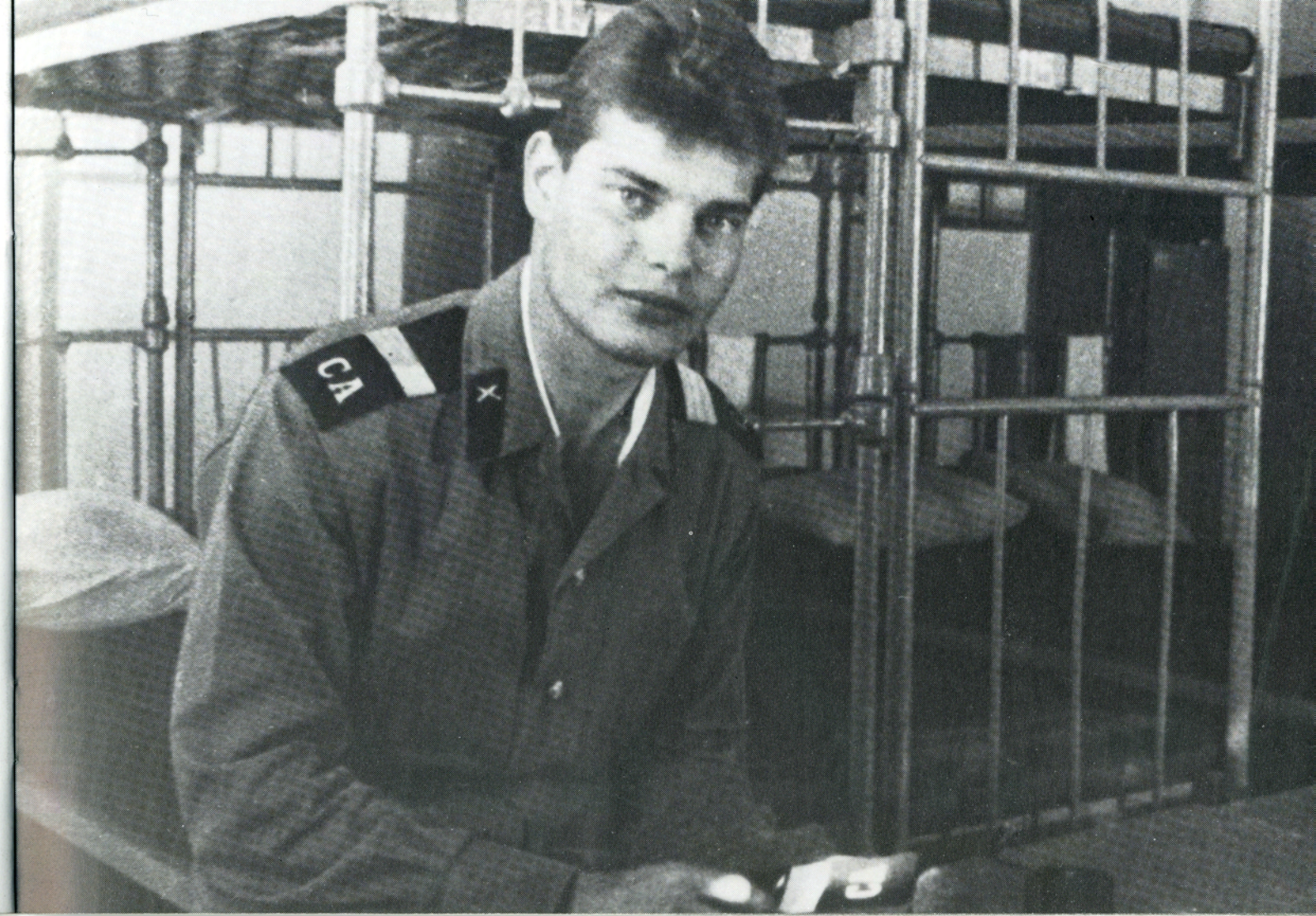
Når man som ung har så meget at udtrykke, men ingen at fortælle det til, så må resultatet nødvendigvis blive desillusionering, fremmedgørelse i forhold til voksensamfundet og en ensomhedsoplevelse, som flere af de unge da også giver udtryk for. "Her tænker folk kun på sig selv", siger krigsveteranen. Og hans oplevelser understøttes af den tidligere punker, der fortæller om sin isolation: "Solen

skinner og jeg går på gaden, folk stresser forbi mig og hvis jeg falder hjælpeløs om, vil de sandsynligvis bare løbe hen over mig uden at ænse mig." "Jeg har aldrig følt, at nogen havde brug for mig. Med alle mine minusser og plusser. På det følelsesmæssige område føler jeg mig faktisk ludfattig. Jeg griber efter nogen, men støder bare ind i noget."

Desillusioneringen er også udtryk for, at de har mistet deres ungdom. Tydeligst er det hos den hjemvendte soldat, der fortæller hvordan krigsoplevelserne totalt har ændret hans livsperspektiv og hvordan man hurtigt bliver voksen i krigen: "Jeg kan ikke lade være med at føle, at jeg før i tiden levede livet. Nu skal det bare overstås ... men mennesker burde nok opleve lidt af det (krigen), for det ændrer ens syn på livet helt."

Selvom krigsveteranens situation er ekstrem, så udtrykker den i princippet det samme uskyldstab, som flere af de andre unge i filmen udsættes for: dem, der bliver udpeget som syndebukke for ødelæggelsen af togvognen. Hende, der stjæler ballerina-kjolen. Ham der ikke kan komme ind på den lægeuddannelse, han ønsker sig. Og den nyreligiøse, der tidligere ville realisere sig selv i kunst og musik.

På denne baggrund er det ikke overraskende, at flere af de unge i filmen har en oplevelse af meningsløshed - de har mistet ungdommens idealisme og søger nu efter nye meninger med livet: "Jeg har faktisk ikke et eneste mål, som jeg ville være parat til at gå gennem ild og vand for at opnå." "Nu har vi jo faktisk alt. Der er faktisk ikke længere

noget at kæmpe for." "Vi har intet at kæmpe for og ingen mulighed for at kæmpe. Det er som en sten, der ruller ned ad bjerget. Standser vi den ikke, fortsætter den bare." "Sommetider spørger man sig selv: Er der brug for dig? Jeg aner ikke, hvad der bliver af mig."

I denne tomhed har de unge, der bliver interviewet, svært ved at finde andre mål end de traditionelle (familie, arbejde) og de materielle (bil, hus, sommerhus osv.). I Danmark ville man beskrive denne udvikling fra ungdommens idealisme til voksendommens materialisme som en "falden til patten" - de unge opgiver deres oprør og accepterer de dominerende værdier. Men i filmen fornemmer man tydeligt, at situationen er en anden i Sovjet, hvor idealismen tidligere har været en del af den officielle ideologi og hvor de materielle mål sikkert bliver opfattet som kapitalistiske afvigelser.

Mens filmen når det gælder uskyldstabet og jagten efter mening i livet er temmelig entydig - det er oplevelser, som alle de interviewede unge har haft - så er fremstillingen af de to andre temaer mere modsætningsfyldt. Kammeratskabet tematiseres af krigsveteranen, filminstruktøren og eks-punkereren. Krigen har givet den tidligere soldat stærke oplevelser af solidaritet mellem soldaterkammeraterne og nogle af dem holder stadig sammen efter hjemsendelsen. Men de øvrige har haft mere blandede oplevelser med deres ungdomsvenner. Filminstruktøren har mistet en ven, der var blevet stofmisbruger. Og hovedpersonen i hans film mister de venner han troede, han havde for livet i

labyrinten. Og eks-punkereren er blevet stukket til politiet af sine tidligere punker-venner, som han nu tager kraftig afstand fra.

Tilsvarende forskelle findes i fremstillingen af forholdet mellem selvstændighed og afhængighed. Som nævnt er der flere af de unge, hvis selvstændighed er endt i fremmedgørelse og ensomhed - de savner et tættere og mere afhængigt forhold til deres forældre. Men her overfor står især de studerende, der tydeligvis af deres forældre bliver behandlet som hjælpeløse børn, som ikke selv kan finde ud af at indskrive sig på universitetet, men må ledsages af forældrene.

Disse fire temaer - uskyldstabet, jagten på mening med livet, forholdet til kammerater og forældre samt forholdet mellem afhængighed og selvstændighed - det er universelle temaer, som er relevante for alle unge. Eller måske nærmere for *unge voksne*, for disse temaer er typiske konflikter i overgangen mellem ungdom og voksendom. Hos unge, der ikke får nogen uddannelse, sker denne overgang hurtigt og tidligt. Studerende kan udsætte overgangen og forlænge konflikterne til langt op i 20'erne. Når disse konflikter som i "Er det let at være ung?" bliver fremstillet i et fremmedartet miljø, bliver de tydeligere og mere provokerende og netop derfor er det en film, som ikke kun er en dokumentation af de aktuelle forandringer, der i disse år sker i de sovjetiske samfund, men som også er god til at vise forskelle og ligheder mellem danske og lettiske unge.

Juris Podnieks

Juris Podnieks er født i 1952 og arbejder som filmfotograf og instruktør. Han blev uddannet som filmfotograf på filmskolen i Moskva i 1975. Allerede i årene 1968-69 arbejdede han for lettiske ugeaviser. Siden 1972 har han været fotograf bl.a. for Herz Frank ("Forbudt område", "Ti minutter ældre") og Ivars Seleckis ("Rajmons Pauls").

- 1978 Brødrene Kokar
- 1979 På hestene, drenge!
- 1981 Jurmala
- 1982 I skyttens tegn
- 1982 Jaunkemeri
- 1984 Kommandøren
- 1985 Sisyfos' sten
- 1986 Er det let at være ung?

